

The author highlighted the contribution of the doctor of agricultural sciences, professor, academician of NAAS M. V. Zubets to the forming of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine as the main scientific and methodological and coordination centre of the agro-industrial complex of Ukraine. The achievements of scientist on the organization of branch of the scientific-methodological and scientific-technical centres, optimizing network of research institutions of NAAS system, coordination and funding of its activities thereby increasing the complexity and efficiency of scientific research, the introduction of the most promising scientific developments in production were compiled. The research based on the use of general scientific complex, structural and functional, and historical methods, as well as a broad base of sources, which is based on archival documents.

Keywords: agricultural experimental work, the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, a research institution, animal husbandry.

Апостол М. В., кандидат исторических наук, докторант,
Национальная научная сельскохозяйственная библиотека
(Украина, Киев), apostolmv@online.ua

Вклад академика М. В. Зубца в становление Национальной академии аграрных наук Украины

Автором освещен вклад доктора сельскохозяйственных наук, профессора, академика НААН М. В. Зубца в становление Национальной академии аграрных наук Украины как главного научно-методического и координационного центра развития аграрно-промышленного комплекса Украины. Обобщены достижения ученого по организации отраслевых научно-методических и научно-технических центров системы НААН, оптимизации сети научно-исследовательских учреждений, координации и финансирования их деятельности, руководства научно-техническими программами, что способствовало росту комплексности и эффективности научных исследований, внедрению наиболее перспективных научных разработок в производство. Исследование основывается на использовании комплекса общенаучных, структурно-функциональных и исторических методов, а также разноплановой базы источников, основу которой составляют архивные документы.

Ключевые слова: сельскохозяйственное опытное дело, Национальная академия аграрных наук Украины, научно-исследовательское учреждение, животноводство.

* * *

УДК 06.06+572.025:314.743«Христюк П. О.»

Муха Д. І.,
кандидат історичних наук, начальник відділу
організації оздоровлення та відпочинку дітей,
Департамент оздоровлення та санаторно-курортного
лікування Міністерства соціальної політики України
(Україна, Київ), mukha_d@ukr.net

Наукова та трудова діяльність П. О. Христюка в еміграційний період

Аналізується науково-публіцистична та суспільно-політична діяльність одного з провідних діячів української революції 1917–1920 рр. Павла Онікійовича Христюка. Актуальність дослідження життєвого, політичного, державотворчого шляху, наукової спадщини П. О. Христюка зумовлюється зростаючим соціальним запитом щодо персоніфікованого вивчення історичного процесу. В даному повідомленні робиться спроба з'ясувати обставини життя П. О. Христюка в еміграційний період. Період еміграції був для П. О. Христюка часом ґрунтовного осмислення подій національно-визвольного змагання, під час якого він писав свою відому ґрунтовну працю «Замітки і матеріали до історії української революції 1917–1920 рр.», яка сприяє розумінню непростих подій доби 1917–1920 років.

Ключові слова: українська революція, національно-визвольні змагання, українська державність, еміграція, політичні емігранти, Український соціологічний інститут, товариство «Січ», Союз українських журналістів і письменників, Закордонна делегація УПСР.

Виявлення і аналіз науково-публіцистичної спадщини відомих політиків, державних діячів, учених-істориків є важливою складовою сучасних історіографічних досліджень.

В даному повідомленні робиться спроба з'ясувати обставини життя одного з активних учасників української революції 1917–1920 рр. Павла Онікійовича Христюка у період еміграції.

Актуальність дослідження життєвого, політичного, державотворчого шляху, наукової спадщини П. О. Христюка зумовлюється зростаючим соціальним запитом щодо персоніфікованого вивчення історичного процесу. За

часів панування тоталітарного режиму П. О. Христюк був репресований, зарахований до «українських буржуазних націоналістів», а вивчення його творчої спадщини підлягало забороні.

П. О. Христюк стояв біля витоків історіографії української революції, видавши чотири томну працю «Замітки і матеріали до історії української революції 1917–1920 рр.». Це ґрунтовне видання синтезувало напрацювання П. О. Христюка про суспільно-політичні події, активним учасником яких він був.

Про еміграційний період життя і діяльності П. О. Христюка залишилося небагато документальних даних. Із спогадів голови уряду І. П. Мазепи, в якому П. О. Христюк займав посаду заступника Міністра внутрішніх справ, відомо, що «майже всі урядовці і штабові старшини, між ними ст. Сінклер, полк. Капустянський і начальник постачання Бондарківський, під загальним керуванням товариша міністра внутрішніх справ П. О. Христюка і товариша Міністра освіти Н. Я. Григоріва, виїхали до Волочиська і далі в Польщу. Останні на другий день покинули Війтівці, члени уряду і коло 30 чоловік урядовців, які з автами і кіньми помандрували на Старокосянтинів. Всі архіви, яких не можна було вивезти, спалили» [4, с. 142].

З Польщі разом з дружиною Марфою Панасівною і донечкою Наталею П. О. Христюк дістався до Австрії. Вони поселилися в містечку Баден за 25 км від Відня. У Бадені, Відні в той час вже знаходилися однопартійці П. О. Христюка – М. Ф. Чечель, М. І. Шраг, І. Д. Штефан та інші. Згодом до Австрії прибув М. С. Грушевський, навколо якого ґуртувалися члени УПСР центральної течії. За ініціативою М. С. Грушевського була утворена Закордонна делегація УПСР.

Перебуваючи за кордоном, всі зусилля українські емігранти спрямували на те, щоб проаналізувати причини поразки Української революції. Вони вважали, що наступив пасивний період української політики, який може тривати досить довго. Есери та представники інших політичних партій вирішили перенести свою діяльність за межі України, поки там не утвориться уряд, який буде спиратися на представників трудового народу [3, с. 59].

Група українських есерів під керівництвом М. С. Грушевського переключила свої зусилля на наукову роботу. В 1919 р. М. С. Грушевський разом із П. О. Христюком, М. М. Ковалевським, О. О. Севрюком та ін. складає проект утворення Українського соціологічного інституту як наукової установи, що ставила своїм завданням вивчити світовий соціальний рух, здійснювати соціологічні дослідження, інформувати зарубіжну громадськість про український соціально-політичний рух, про літературу з даного питання [8, с. 72]. Співробітниками Українського соціологічного інституту були члени УПСР та інших партій. Вони займалися науковими дослідженнями, лекторською, видавничою діяльністю.

У Відні існувало українське товариство «Січ» – найстарша організація на чужині, заснована ще в 1868 р. Товариство розвивалося під ідейним впливом вчених, громадсько-політичних діячів – М. П. Драгоманова, С. А. Подолинського та ін. Товариство «Січ» виконувало роль зв'язкового між українцями Австро-Угорської і Російської імперій. Після деякого занепаду в часи Першої світової війни, діяльність товариства пожвавилася у зв'язку з новою хвилею еміграції з українських земель.

Навколо нього гуртувалися члени різних політичних партій, громадських організацій. Значно зросло число молоді, яка прагнула закінчити навчання чи поповнити свої знання. Товариство здійснювало видавничу діяльність, влаштовувало національні свята, концерти, вистави. Впродовж 1920–1922 рр. тут читали лекції члени Українського соціологічного інституту. П. О. Христюк читав курс «Історія української революції» [6, с. 50].

П. О. Христюк, як і більшість українських політичних емігрантів, які займалися журналістською, науковою, публіцистичною творчістю вступив до «Союзу українських журналістів і письменників», який був утворений 12 вересня 1919 р. Головою Союзу був обраний В. Кушнір, його заступником – відомий поет О. Олесь–Кандиба. У Статуті Союзу зазначалося, що його завданням є ознайомлення культурного світу з українським питанням, піднесення престижу української преси, піклування правовим законодавством і авторським правом, підвищення журналістської майстерності, захист професійних інтересів журналістів і письменників, їх матеріальна підтримка.

Для членів Союзу та всіх охочих читалися публічні доповіді й лекції. Поети й письменники апробували свої щойно написані твори. Представники українського Союзу журналістів і письменників брали участь у міжнародних конгресах, конференціях, на яких виступали на захист ідеї української державності. Зокрема, в 1920 р. делегації від Союзу брали участь в Міжнародному конгресі преси в Празі, Всесокольському чехословацькому з'їзді, Конгресі вільної думки в Празі та інших міжнародних зібраннях. В 1921 р. Союз розіслав «Відкритий лист до преси всього культурного світу», в якому протестував проти утисків українського національного культурного життя на окупованих українських землях. Члени Союзу протестували проти пригнобленого становища української преси, українського культурного життя в радянській Україні. В усіх цих заходах брали активну участь члени УПСР, в тому числі й П. О. Христюк [5, с. 65].

Нині з архівних документів, опублікованих видань авторів з української діаспори, політичних діячів відомо, що українська еміграція в чужих краях бідувала, не маючи елементарних матеріальних засобів до життя. Люди були готові братися за будь-яку роботу, але навіть й її було важко знайти.

Відома українська патріотка Надія Суровцова, яка була засуджена на 25 років сталінського Гулагу, залишила спогади про часи свого перебування в еміграції в Австрії. Вона, як і чимало українських емігрантів, проживала в містечку Баден поблизу Відня. «У Бадені, – писала Н. В. Суровцова, – жили також родини Шрагів, Мазуренків, Христюків та Микола Чечель. Вони на спілку наймали будинок у якоїсь пані, що тепер і літом жила у Відні. Це був досить великий і досить занедбаний дім, з величезним яблуневим та вишневим садом. Була там велика напівпорожня зала з росялем, померклыми дзеркалами, старими канапами, м'якими фотелями. Я зрідка там бувала, і після вечері місячної ночі тихенько грала українських пісень, а хлопці сходилися з своїх кутків і підтягували у темряві. Тільки кризь вікно лилося потоком місячне сяйво і заливало середину кімнати. Так тужили на чужині ми всі, кожен по-своєму» [7, с. 138].

Надія Суровцова згадувала, що абсолютна більшість українських емігрантів жили впроголодь, часом не було

грошей навіть на каву, коли вони збиралися у постійному місці зустрічей в кафе «Кранц». В кафе збиралися українці різних політичних поглядів. Усіх їх об'єднувало одне питання: доля України, їхньої батьківщини, якій вони прагнули прислужитися, повернувшись додому. «Всі ми там оберталися. Туди з'являлися нові втікачі, випадкові приїжджали з інших країн. «Кранц» був нашою землею, ох–нашою батьківщиною» [7, с. 142].

Для українських діячів період еміграції став періодом їхнього осмислення подій Української революції, періодом пошуку відповідей на складні питання чому не вдалося утвердити державність. Можна цілком погодитися із Ю. І. Шаповалом, який зазначив, що «період еміграції був для П. О. Христюка часом ґрунтовного осмислення подій національно-визвольних змагань українського народу у 1917–1920 рр.» [9, с. 67]. Тому зовсім не випадково Павло Оникійович продовжив розпочату ним ще в Україні працю про буремні революційні події, учасником яких він був.

В складних побутових умовах П. О. Христюк писав свою відому працю «Замітки і матеріали до історії української революції 1917–1920 рр.», без якої не може обійтися жоден дослідник Української революції 1917–1921 рр. У даному контексті необхідно зауважити, що четвертий том «Заміток» П. О. Христюка складає враження незакінченості подій, що відбувалися в Україні влітку – восени 1919 р. Як з'ясувалося, сам П. О. Христюк на допиті, будучи ув'язненим на Соловках у 1936 р., свідчив: «Я був у Відні в 1920–1923 роках і написав роботу в 6 томах «Замітки і матеріали до історії української революції на Україні» по домовленості з Грушевським. Рукопис був зданий в Український соціологічний інститут. При мені інститут надрукував 4 томи. Архів Української Центральної Ради я не вивозив. Чи надруковані ті 2 томи, я не знаю. Грушевський в 1924 році їх не привіз» [1, с. 69].

Слід зауважити, що сам П. О. Христюк високо оцінював свою працю, засвідчивши, що вона побудована на оригінальних документах. Збереглися свідчення С. В. Федчишина, який разом з П. О. Христюком відбував ув'язнення на Соловках: «З допиту свідка Федчишина: Христюк говорив мені, що його книга «Матеріали до історії революційного руху на Україні» єдина за цінністю зібраних в ній матеріалів, так як написана на матеріалах Центральної Ради і інших національних урядів. Ці матеріали він передав вірним людям в український соціологічний інститут у Відні і думає, що він може і сам їх використати. Архіви ці по історичній значимості дуже цінні. Дружина Христюка періодично приїздить в Архангельськ. Христюк казав, що йому як Шевченку в царські часи «заборонено писати і малювати» [1, с. 64]. На жаль, поки що ці томи не виявлені.

У Відні за ініціативи М. С. Грушевського при підтримці його однопартійців, в тому числі й П. О. Христюка, почав виходити часопис «Борітеся – поборете», що став друкованим органом групи УПСР, очолюваної М. С. Грушевським. П. О. Христюк входив до складу редколегії цього часопису, друкувався на його сторінках. Незабаром ця група була перетворена на Закордонну делегацію УПСР під керівництвом М. С. Грушевського. В нових умовах закордонна делегація зайнялася переглядом програмних, ідеологічних позицій. Поступово група соціалістів–революціонерів: М. С. Грушевський, П. О. Христюк, М. І. Шраг, М. Ф. Чечель та інші вирішили, що необхідно повертатися в Україну, де на той час розгорталася

українізація. Вони вважали, що в умовах українського національного розвою принесуть більше користі своєму народові на науковій та суспільно-політичній ниві.

П. О. Христюк разом з іншими членами Закордонної делегації опрацювали програму партії, тематику дій у нових умовах, ставлення до інших політичних партій.

Закордонна делегація УПСР провела цілий ряд конференцій впродовж 1919–1920 рр., на яких вирішувалося питання про форми державного устрою України. На цих зібраннях лунали пропозиції підтримати радянський уряд України в тому разі, якщо він буде захищати національні, соціальні, політичні інтереси трудящого люду.

18–23 січня 1921 р. у Празі відбулася IV Конференція УПСР за участю представників усіх есерівських угруповань: Закордонної делегації, празької групи, віденської групи, представників з Галичини і Польщі. Одним з важливих пунктів порядку денного було питання «Про відношення до уряду радянської України», який в той час очолював Х. Г. Раковський. З доповіддю виступив П. О. Христюк. В цілому він негативно оцінював діяльність уряду Х. Г. Раковського. Зокрема, П. О. Христюк наголосив, що «сучасний совітський уряд на Україні, як по своїй організації і компетенції, так і по напрямку політики, не відповідає зазначеному вище (негативному – Д. М.) розумінню характеру та ближчих завдань української революції... являється в суті речі комісарством Совітської Росії на Україні. Він своєю єдиноділимому великодержавною політикою стримує в Україні завершення національно-визвольної революції, розпалює національну ворожнечу, створив такі політичні умови, за яких українські політичні партії – УПСР і УКП відсутні від участі в радянському будівництві» [10, с. 58].

П. О. Христюк у своєму виступі навів чимало негативних суспільно-політичних явищ в Україні, породжених урядом Х. Г. Раковського, «який не в стані розв'язати економічні завдання... допомогти в потрібній мірі піднесенню культурного рівня, загальної і технічної освіти та класової свідомості українських працюючих мас і об'єктивно продовжує... політику русифікації та денационалізації українських робітників і селян, а тим самим веде їх до культурного занепаду» [10, с. 59].

Разом з тим, П. О. Христюк доводив необхідність визнати уряд Х. Г. Раковського законним урядом України. Це положення містилося і в резолюції, запропонованій учасникам конференції. Проти цього положення виступила есерівська група, очолювана М. Ю. Шаповалом. Члени Закордонної делегації УПСР, очолюваної М. С. Грушевським, підтримали резолюцію. Це було цілком закономірним, тому що в цей час М. С. Грушевський вів переговори з урядом Х. Г. Раковського про повернення в Україну. Його підтримували П. О. Христюк, М. І. Шрага, М. Ф. Чечель, В. П. Мазуренко, І. Д. Штефан та інші члени Закордонної делегації УПСР.

Думка про повернення в Україну не покидала М. С. Грушевського та його однодумців, до яких належав і П. О. Христюк. М. С. Грушевський писав керівникам українського уряду про бажання продовжувати наукову роботу на користь розбудови радянської влади в Україні. Врешті, 30 січня 1922 р. Політбюро ЦК КП(б)У розглянуло питання «Про групу Грушевського (Грушевський, Чечель, Христюк)». Голові Раднаркому УСРР Х. Г. Раковському було доручено вивчити питання про можливість їх повернення [9, с. 104].

У багатьох реемігрантів виникали сумніви щодо необхідності повернення в Україну. Поставало питання чи будуть їм надані можливості докласти свої сили до національного відродження України. Як свідчив, вже перебуваючи під слідством у радянській в'язниці П. О. Христюк, серед тих, хто збирався їхати в Україну виникали питання: для чого повертатися, у якій формі співпрацювати з радянською владою? Однак вибору у них не було. П. О. Христюк та його соратники заявили, що вони бажать чесно працювати на користь народу, відмовляються від будь-якої політичної діяльності, поривають усі зв'язки з есерівським рухом. Вони вважали, що їм будуть створені умови для творчої праці на користь національно-культурного відродження України в процесі українізації, що розгорталася в Україні [9, с. 106].

Труднощі еміграційного життя, туга за Батьківщиною, бажання попрацювати для українського народу, відіграли свою роль. З цього приводу М. М. Ковалевський у своїх спогадах писав про П. О. Христюка: «Його тягло все назад на Україну і він з великою охотою і полегшею приймав відому теорію нашого великого історика про так званих «татарських людей» і про їх конструктивну роль на Україні під час татарського лихоліття. Ця теорія ніби мирила його з радянщиною і давала йому надію на можливість праці для українського народу серед нових советських умов життя. Бо ж і «татарські люди» були українськими, які виконували різні функції в татарській займанщині. Він бачив у цій аналогії з новими обставинами і тому повернувся разом з Михайлом Грушевським до Києва» [2, с. 50].

Інформація про бажання М. С. Грушевського та ряду членів Закордонної делегації УПСР повернутися в Україну, а згодом і сам факт повернення викликали неоднозначну реакцію в еміграційному середовищі. Негативно оцінював намір М. С. Грушевського, П. О. Христюка, В. П. Мазуренка, М. І. Шрага, М. Ф. Чечеля та інших колишній провідник Української революції В. К. Винниченко, член ЦК УПСР, Генеральний секретар пошт і телеграфів в уряді В. К. Винниченка М. Ю. Шаповал.

Коли в 1924 р. М. С. Грушевський остаточно виїхав до радянської України, він опублікував відкритого листа «Політична смерть М. Грушевського». Безумовно, що негативна характеристика М. С. Грушевського за цей вчинок розповсюджувалася також і на його однодумців, зокрема на П. О. Христюка, хоч вони в листі і не згадувалися.

На думку М. Ю. Шаповала, українські провідні діячі повинні були залишатися за кордоном, щоб очолювати боротьбу українського народу за своє визволення. Повернення він розцінював як капітуляцію еміграції перед завойовниками, що знімало українську справу з порядку денного в міжнародному світі, а українців позбавляло можливості боротися за власну державу.

Таким чином, дослідивши еміграційний період життя П. О. Христюка, його політичну та громадську діяльність, можна зробити висновок, що він належав до провідних діячів Української революції 1917–1920 рр., а своєю наполегливою працею і самовідданістю збагачував скарбницю національного державотворення.

Список використаних джерел

1. Дойков Ю. В. Надія Суровцова. На заслання в Архангельську (1933–1937) / Ю. В. Дойков. – Архангельск: Издательский центр СГМУ, 2005. – 92 с.

2. Ковалевський М. При джерелах боротьби (Спогади, враження, рефлексії) / М. Ковалевський. – Інсбург: Biblos, 1960. – 720 с.
3. Красівський О. М. Грушевський під час еміграції 1919–1924 рр. / О. Красівський // М. Грушевський і Західна Україна: доповіді і повідомлення наукової конференції. – Львів: Вид. Львівського університету ім. І. Франка, 1995. – С.54–60.
4. Мазепа І. Україна в огні і бурі революції. 1917–1921 / І. Мазепа. – В 3 т. – Т.2: Кам'янецька доба. Зимовий похід. – Мюнхен: Прометей, 1951. – 232 с.
5. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / С. Наріжний. – Прага: Knihitsk, 1942. – 373 с.
6. Потульницький В. А. Наукові діяльність М. С. Грушевського в еміграції (1919–1924 рр.) / В. А. Потульницький // Український історичний журнал. – 1992. – №2. – С.48–57.
7. Суровцова Н. В. Спогади / Н. В. Суровцова. – К.: Вид-во Олени Теліги, 1966. – 432 с.
8. Чугаєвська Л. Михайло Грушевський і студентський рух в еміграції в 1920–ті роки / Л. Чугаєвська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – Вип.91–93. – С.68–75.
9. Шаповал Ю. Генеральний писар (Павло Христюк) / Ю. Шаповал // Українська ідея. Постаті на тлі революції. – К.: Знання, 1994. – С.93–112.
10. IV Конференція УПСР за кордоном (18–23 січня 1921 р.) у місті Празі // Борітеся – поборе. – 1921. – №7. – С.58–59.

References

1. Doikov Iu. V. Nadiia Surovtsova. Na zaslanii v Arkhanhelsku (1933–1937) / Iu. V. Doikov. – Arkhanhelsk: Yzdatelskyi tsentr SHMU, 2005. – 92 s.
2. Kovalevskiy M. Pry dzherelakh borotby (Spohady, vrazhennia, refleksii) / M. Kovalevskiy. – Insburh: Biblos, 1960. – 720 s.
3. Krasivskiy O. M. Hrushevskiy pid chas emihratsii 1919–1924 rr. / O. Krasivskiy // M. Hrushevskiy i Zakhidna Ukraina: dopovid i povidomlennia naukovoї konferentsii. – Lviv: Vyd. Lvivskoho universytetu im. I. Franka, 1995. – S.54–60.
4. Mazepa I. Ukraina v ohni i buri revoliutsii. 1917–1921 / I. Mazepa. – V 3 t. – T.2: Kamianetska doba. Zymovy pokhid. – Miunkhen: Prometei, 1951. – 232 s.
5. Narizhnyi S. Ukrainska emihratsiia. Kulturna pratsia ukrainskoi emihratsii mizh dvoma svitovymy viinamy / S. Narizhnyi. – Praha: Knihitsk, 1942. – 373 s.
6. Potulnytskyi V. A. Naukovii diialnist M.S.Hrushevskoho v emihratsii (1919–1924 rr.) / V. A. Potulnytskyi // Ukrainkyi istorychnyi zhurnal. – 1992. – №2. – S.48–57.
7. Surovtsova N. V. Spohady / N. V. Surovtsova. – K.: Vyd-vo Oleny Telihy, 1966. – 432 s.
8. Chuhaievskia L. Mykhailo Hrushevskiy i studentskyi rukh v emihratsii v 1920–ti roky / L. Chuhaievskia // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istorii. – K.: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet», 2007. – Vyp.91–93. – S.68–75.
9. Shapoval Iu. Heneralnyi pysar (Pavlo Khrystiuk) / Iu. Shapoval // Ukrainska ideia. Postati na tli revoliutsii. – K.: Znannia, 1994. – S.93–112.
10. IV Konferentsiia UPSR za kordonom (18–23 sichnia 1921 r.) u misti Prazi // Boritiesia – poborete. – 1921. – №7. – S.58–59.

Mukha D. I., Ph. D., the head of the division of children recreation, Department of recreation and spa treatment, Ministry of social policy of Ukraine (Ukraine, Kyiv), mukha_d@ukr.net

The scientific work and activities of P. O. Hrystyuk in the period of emigration

The article analyzes the scientific, journalistic and political activity of one of the leaders of the Ukrainian Revolution 1917–1920 Pavlo Hrystyuk. Relevance of research life, political, state road, scientific heritage of P. Hrystyuk is caused by the growing social demand on personalized study of history. In this report the author makes an attempt to clarify the circumstances of P. Hrystyuk's life in exile period. The period of exile was time for understanding of the events of the national liberation struggle. During this time P. Hrystyuk writes his famous solid work «Notes and materials in the history of Ukrainian revolution of 1917–1920», it promotes understanding of the challenging events of the day 1917–1920.

Keywords: the Ukrainian revolution, national liberation movement, the Ukrainian statehood, emigration, political emigrants, Ukrainian Sociological Institute, union «Sich», Ukrainian Union of Journalists and Writers, the foreign delegation of UPSR.

Mukha D. I., кандидат исторических наук, начальник отдела организации оздоровления и отдыха детей, Департамент оздоровления и санаторно-курортного лечения Министерства социальной политики Украины (Украина, Киев), mukha_d@ukr.net

Научная и трудовая деятельность П. А. Христюка в эмиграционный период

Анализируется научно-публицистическая и общественно-политическая деятельность одного из ведущих деятелей украинской революции 1917–1920 гг. Павла Аникиевича Христюка. Актуальность исследования жизненного, политического, государственного пути, научного наследия П. А. Христюка обусловлено растущим социальным запросом относительно персонализированного изучения исторического процесса. В данном сообщении делается попытка выяснить обстоятельства жизни П. А. Христюка в эмиграционный период. Период эмиграции был для П. А. Христюка периодом осмысления событий национально-освободительного движения, во время которого он писал свой основательный труд «Заметки и материалы к истории украинской революции 1917–1920 гг.», который способствует пониманию простых событий эпохи 1917–1920 годов.

Ключевые слова: украинская революция, национально-освободительное движение, украинская государственность, эмиграция, политические эмигранты, Украинский социологический институт, общество «Сич», Союз украинских журналистов и писателей, Зарубежная делегация УПСР.

* * *

УДК 94(47+57)(92);32.019.5

Калитвянська В. Л., аспірантка, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького (Україна, Київ), Vika-matjukha@rambler.ru

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ В. ДАНИЛОВА ЗА 1957–1968 РР.

Представлені дані про наукову діяльність історика-аграрника ХХ століття – В. Данилова. Аналізується його науково-дослідницької робота за період 1957–1965 рр. Велику увагу приділено аналізу роботи групи з історії радянського селянства в Інституті історії РАН СРСР, яку очолював вчений з 1965 р. Здійснена спроба дослідити частину ґрунтового наукового спадку, археографічну та публікаторську діяльності, участь у міжнародних проєктах визначеного вченого-аграрника. Підкреслюється роль історика у становленні нової генерації істориків 70–90-х рр., яка прийняла активну участь у розробці сучасних напрямків і проблем аграрної історії та історіографії.

З'ясовано, що в даний період Даниловою доводилося багато займатися реорганізацією різних дослідницьких робіт та збірників документів з історії радянського села.

Отже, наукові студії вченого торкалися надзвичайно складних дискусійних питань життя селянства радянської доби. До сьогодні ці питання є актуальними. Особливо їх значення зростає в переломні періоди аграрних перетворень.

Ключові слова: В. Данилов, колективізація, аграрні перетворення, докогоспне село, соціально-економічні відносини.

В. Данилов буквально увірвався в науку яскравою творчою особистістю. Показав науковій спільноті свою кандидатську дисертацію, на здавалося б, банальну тему про «матеріально-технічних передумов колективізації». І вже в цій дисертації проявився «Даниловський стиль» і «Даниловський почерк», які згодом привели його до заслуженого визнання колег. У своїй роботі здобувач наукового ступеня показав глибоке і всебічне знання джерел, вміння працювати з ними, відновлювати на основі їх аналізу реальну картину подій, показувати, як це було і чому. А найголовніше – він проявив свою індивідуальність, висунув своє розуміння проблеми, свою позицію, не боячись, що вона не співпаде з загальноприйнятою.

Тому ретельний науковий аналіз праць Данилова є одним з важливих завдань сучасної історичної науки, а список його публікацій сягає більше трьохсот, оскільки в його працях хоч безумовно з певними відтінками характерними для того чи іншого часу, достатньо правдиво і адекватно відображені проблеми соціально-економічного, громадсько-політичного, освітньо-